FLORALE ORAKELLEGE

AF

V. J. BRØNDEGAARD

Vekselvirkningerne mellem Børn og Blomster danner et Kapitel af betydelig Interesse og særlig Ynde indenfor Studiet af den Rolle, som Planteriget spiller i Folkloren. Vore Væksters forskelligartede Emner indgaar i en lang Række højst forskellige Lege, under hvis Udøvelse saavel Skønhedsfølelse som Opfindelsestrang udvikles. Børnene er instinktive Naturelskere; de farverige Blomster og mærkeligt udseende Plantedele øver en dragende Magt paa dem. De fleste Børns medfødte Trang til at eksperimentere kan ikke finde et bedre Virkefelt end netop den vilde og dyrkede Floras mange og rigt varierede Frembringelser.

Skønt Børns Leg med Planter (og Dyr) kun undtagelsesvis og oftest flygtigt omtales i adskillige iøvrigt udmærkede børnepsykologiske Studier, har Børnelegplanterne en overordentlig stor pædagogisk Betydning — større end vistnok almindeligvis antaget, idet danske Børn kender i hvert Fald 420 florale Legmuligheder (hvortil kommer en Mængde Variationer) med ca. 135 hjemlige Plantearter. Men ogsaa for andre Discipliner turde en nøjere Undersøgelse af Plantelegene kunne afgive betydningsfuldt Materiale, da de rummer meget kulturhistorisk, folkloristisk og filologisk Stof, ligesom de ofte frembyder Momenter af betydelig udviklingshistorisk Interesse og kan danne vigtige Støttepunkter for komparative Undersøgelser i anden Forbindelse.

Børnelegene veksler som bekendt ikke alene i en ret fast Turnus Aaret igennem; ogsaa Legenes Art er forbavsende konstant, saaledes at de Lege, Nutidens Børn fordriver Tiden med, stort set er de samme, som vore Forældre, Bedste- og Oldeforældre legede i deres Barndom. Og dette synes især at gælde Plantelegene. Komparative Undersøgelser i Udlandet viser desuden, at de florale Lege har et udpræget fælleseuropæisk Præg, adskillige er endog kosmopolitisk udbredt. Tværs over

politiske Grænser, under forskellige Himmelstrøg og uanset skiftende kulturelle Paavirkninger har Børnene fundet praktisk taget de samme Plantearter egnet til Leg.

Særlig tydeligt træder dette Forhold frem i Orakel-Lege med Mælkebøttefnug, Okseøjes Randkroner og Vejbreds Bladtrævler. De hermed forbundne Remser udviser en paafaldende Lighed fra Land til Land, saaledes at de endog kan indeholde de samme Komponenter. I og for sig kan man vel sige, at de nævnte tre Planter alene ved deres Udseende „indbyder" til Leg, men Ligheden i Legenes Udførelse maa dog utvivlsomt skyldes en mundtlig og skriftlig Traditionsvandring over Landegrænserne — Barneplejersker og Nybyggerbørn har ført Orakelremserne med som sprogligt „Flyttegods" fra Land til Land, medens Romantikens Digtere har formidlet Brugen litterært. Børn er meget traditionsbundne; desuden er de lærenemme og antager villigt Skikke og Lege, som de ser deres Kammerater udføre, ligesom Samkvemmet i Skolerne selvsagt i høj Grad har bidraget til saadanne Leges Udbredelse.

Børnenes Trang til at digte Rim og Remser af helt eller tilsyneladende meningsløst Indhold er velkendt. — Forskellige Arter med blaa Blomster i Kurv eller Hoved — saaledes Blaahat (Knautia arvensis), Blaamunke (Jasione montana), Djævelsbid (Succisa pratensis) og Kornblomst (Centaurea cyanus) — er af jyske Børn blevet behandlet paa en særlig Maade. Medens Stilken fastklemmes i en knyttet Haand, drejes Blomstersamlingen nogle Gange rundt; Stilkens Elasticitet vil da dreje denne tilbage igen uden at Fingrene bevæges, og samtidig fremsiger Barnet Remser med en personificeret Navnegivning af Blomsten: Med Blaahat: *Blaamand, Blaamand, vend dig om!* (Thy), *Baadsmand, bitte Baadsmand — kør rundtenom!* eller *Gammel Mand, kør rundtenom!* (Thy, Himmerl., Salling o. a. St.)[1], *Blaamand, Blaamand — rend runden omkring saa skal du faa en Guldring!* (Jyll.)[2], *Wolle, Wolle — vend dig om og se din Oldemor kommer!* eller *Wolle, Wolle — vend dig om og se en Fugl der flyver!*[3]; med Blaamunke: *Wolle, Wolle, vend dig om og se hvordan Solen drejer!*[4] (jnf. Navnene *Blaa Woll* (Blaamunke) og *Wolle-vend-dig-om* (Djævelsbid og Due-Skabiose, Scabiosa columbaria), der er noteret i Sønderjylland)[5]; med Kornblomst: *Blaamand, Blaamand — vend*

[1] J.-T. 119; jnf. 312, 361 og 356: *Gammelmand, Spaamand* (N. Jyll.), *Røde Ole* (Sønderjyll.), *Møllemand* (Salling); Feilb. JOT, 87. [2] Feilb. JOT 52; jnf. TangKr. JAT I (1900), 3. [3] Feilb. JO II, 739 < TangKr. Børnerim 118. [4] AxLa & Seeb. 14 < Hejmdal 12. Nov. 1925. [5] J.-T. 219, 310.

dig omkring, saa skal du faa en (eller *min*) *Guldring!, Blaamand, Blaamand — drej rundten om!* (Vendsyssel)[1] [2] (I)[3].

Disse Remser i Forbindelse med Drejning af Blomster mellem Fingrene, der er rigere udviklet i Danmark end andetsteds i Europa, skyldes formentlig Børnenes Efterligning af religiøse Ritualer. De har i sin Tid set „kloge" Folk dreje f. Eks. et Sold, en Ring af Træ, en Kniv o. a. i en bestemt Retning, nemlig modsols (venstre om), samtidig med at en Trylleformular er fremmumlet[4]. En anden Oprindelse kan maaske ogsaa søges i den Omstændighed, at det udelukkende drejer sig om blaa Blomster — det maskuline Elements og visse Munkeordners Farve (sml. Blomsternavne som Blaamand, Blaamunke) — og at Børnene endnu kalder disse Blomster, *Wolle, Røde* (el. *Blaa*) *Wolle.* Som bekendt blev en Mængde Træk fra Thorsdyrkelsen efterhaanden overført paa Hellig Olav, saaledes ogsaa det røde Skæg. St. Olav har spillet en betydelig Rolle i Middelalderens religiøse Liv; hans Helgendag i Højsommer (29. Juli), „Olavsmesse", er blevet vedligeholdt lige til vor Tid. Med ringe Omskrivning kunde de hedenske Trylleformler til Thor (og Odin) bruges ogsaa til Olav (> Ole, jysk Wolle)[5] — og naturligt nok har Almuebørnene undrende og nysgerrigt betragtet disse Besværgelsesceremonier og har siden søgt at efterligne dem under Leg.

Idet Børnene rækker Syrenblomster mod hinanden, siger de spøgende:

Vil du ha' en Serin (Syrin) —
det er bare for Grin!

(Midtsjæll.[6], Fyn)[7], og mens Drengene med Knivskaftet banker Barken løs under Fløjteskæring:

Banke, banke Hvisselpibe,
i Fjor (el.: i Gaar) gik du i Stykker,
i Aar (i Dag) skal du holde!
(Fyn)[8]

[1] se Note 2 S. 66. [2] DFS 1906/23: 1173, jnf. TangKr. Børnerim 118, Skattegr. VIII, 46. [3] Romertallene i Parentes refererer til et Appendix S. 79 ff. med Henvisninger til Litteratur om analoge Lege i Udlandet. [4] Feilb. JO III, 456 f. [5] Henry Petersen, Om Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro i Hedenold (1876), 83. [6] Fr. Heide, Midtsjælland i de gode, gamle Dage (1919), 238. [7] Meddelt af Museumsinspektør Henning Henningsen (fra Nyborgegnen). [8] E. Rostrup i Tidsskr. f. populære Fremstill. af Naturvidenskaben, V. Rk. Bd. III (1876), 470.

Banke, banke Hvislepil (Hvisselpibe),
banke, banke Fløjte!
(Fyn[1], Jyll.)[2]

Ser man bort fra de egentlige Orakel-Remser, der vil blive omtalt nedenfor, er Antallet af danske Børns Rim og Remser i Forbindelse med Planter paafaldende ringe sammenlignet med Udlandets. Af Bærsamlerim, der er velkendte i Mellemeuropa, er der ikke optegnet et eneste; af de saakaldte „Bastløserim" har jeg i Litteraturen kun kunnet finde de to ovennævnte meget uudviklede Eksempler, medens der i Tyskland og Østrig er indsamlet flere Hundrede, og analoge Remser er rigt repræsenteret ogsaa i sv. Finland, Norge (her navnlig i Forbindelse med Mælkebøttestænglers Spiraloprulning), Schweiz, Belgien og Frankrig (se II). Aarsagen kan næppe være, at danske Børn er mindre disponeret for florale Remser end andre Børn i vor Verdensdel; hvad Okseøje-Remserne angaar har vore Børn saaledes dannet et Antal, der er forholdsvis langt større end i noget andet Land. Bærsamle- og Bastløserimene synes at rumme svage Spor af kultiske Besværgelser til vegetative Guddomme; men de Trosforestillinger, der i saa Fald har givet Remserne Mening og Hensigt i Mellemeuropa[3], kan ikke siges at have været ringere repræsenteret her i Landet og er heller ikke blevet hurtigere forflygtiget i dansk Almues Tankeverden. Adskillige præservative Forholdsregler ved Grenskæring af Hyld eller Træers Fældning, Troen paa og Trylleremser til Hultræer, Værnetræer m. v. har holdt sig lige til dette Aarhundrede og vidner om stor Respekt for de i Væksterne boende Magter[4]. Forøvrigt er den danske Lakune midt i en Vrimmel af Bærsamle- og Bastløserim ikke enestaaende; medens de er almindelige i fransk Schweiz, er de sjældne i den tyske Del af Landet[5]. Og endelig har vore Børn i de utallige „Gækkevers" en Samling Rim og Remser, der ikke kendes udenfor Danmarks Grænser. —

Det Antal Plantearter, der benyttes til de egentlige Orakellege, er ikke stort — kun 12 — medens der f. Eks. til Imitationer af forskellig Slags anvendes henved 70. Til Gengæld nyder de faa en stor Popularitet blandt de allerfleste Børn, — ja, Blomsteroraklerne konsulteres ogsaa ud over Barneaarene, af mangen en ung Pige og Mand. Da de Spørgsmaal, der rettes til Orakelplanterne, som oftest er af erotisk og social

[1] Johs. Tholle i Nationaltid. 17. April 1931. [2] Feilb. JOT 232. [3] Hwtb. II, Sp. 893, Marzell 1925, 74—82, ZVfVkde XI, 341 (m. Litt.henvisn.). [4] Danske Studier 1928, 54—76; 1932, 33—56; 1944, 1—38, især 13 og 21 ff. [5] Schw. Archiv IX (1919), 10 f.

Art, er dette landlige Sujet tit brugt litterært, men Digterne skildrer dog hyppigst den botanomantiske Praksis i Forbindelse med Ungdommens Forelskelse, sjældnere under Skildring af Børnenes Leg[1]. I de Voksnes Kreds er desuden kendt en Del florale Orakler, der ikke praktiseres af Børnene, og som derfor ikke er medtaget her.

I Betragtning af den store Søgning, som vore Orakelplanter er Genstand for fra Børnenes Side, er det mærkværdigt, saa faa puerile Navne de er blevet tillagt. Sønderdelingen af iøjnefaldende Blomster som Stormhat (Venusvogn) og Hjerteblomst har derimod affødt en Rigdom af Benævnelser. Sprogligt nydannende Børns Fantasi inspireres aabenbart mere af det figurlige i Blomsterbygningen end den blotte mantiske Handling.

En almindelig Børneleg er at holde en Ranunkelblomst („Smørblomst") op mod en Kammerats Hage og spørge: *Kan du lide Smør?* eller (forhen): *Har du god Smørlykke?* (= Held med Kærning); af Blomstens stærkere eller svagere Genskin paa Huden slutter de sig da til Svaret[2] (III). Legen nævnes af Thøger Larsen i Indledningen til Udvalgte Digte (1938): „... af Marker og Enge sprang gule Blomster frem i store Hobe. De stod og svajede som en nyvaagnet Verdens stumme Kærlighedserklæringer til Solen. Drenge og Piger kravlede rundt mellem dem, holdt dem op, saa de kastede et Drømmeskær paa Skyggerne i deres Ansigt", og Valdemar Rørdam digtede herom[3]:

.....glade Børn har i tusend Aar skyndt
sig for at finde den Vold eller Banke,
som først blev klædt med Grønt af min blanke
mørkbladede lave jordbundne Ranke;
for dem er min Guldblomst mer end klingende Mønt.

De gætter min skjulte Kraft;
og mangen Dreng og Pige
har sidenefter, graanet og streng,
husket den Foraarsfryd, de har haft
hos mig, ved at se — paa en snavset Hage —
mit Guldskær spejle de gamle Dage,
som det er haabløst at ønske tilbage
med barnlig Kærligheds friske Sødme og Saft.

[1] Af 557 amerikanske Studenter (290 Kvinder og 267 Mænd i Alderen 16—25 Aar) benyttede 11 pCt. visse Spaadomsremser (Amer. Journ. of Psychology XXX (1919), 90). Margueriteblomst og Kærlighedsvarsel er et ofte benyttet Motiv i Danse-Refræner og Ballet-Scener. [2] Hyrdeliv 124 (viser, om Barnet har *gue smörlyk*), AxLa & Sceb. 66, DFS 1906/23: 1171 (Vends.); sml. Feilb. JO III, 414 (smitter Smørblomst(-støv) af paa Husmoders Hage, har hun Smørlykke). [3] Digtet „Smørblomst" i Saml. Blomstervers (1925), 32 f.

Et andet og mere distinkt Orakel konsulteres paa følgende Maade: Fire Græsstraa holdes i en lukket Haand saaledes, at de frie Ender rager frem foroven og forneden. Disse Ender skal en Kammerat nu forsøge at sammenbinde to og to paa en saadan Maade, at der — naar Haanden aabnes — er dannet en sammenhængende Krans; i saa Fald gaar et (Kærligheds-)Ønske i Opfyldelse. Eller fem lange Græsstraa bøjes sammen paa Midten og holdes i en knyttet Haand med de frie Ender ragende ud foroven, hvorefter Hjælperen forsøger at sammenknytte dem to og to som ovenfor beskrevet. Legen kaldes eller er blevet kaldt at binde *Ønskeknuder*[1], *Kærlighedsknuder*[2], *Lykkens Krans*[3] eller *Lykkekranse* (Fyn)[4] (IV). Men ogsaa andre Betegnelser maa have været brugt. I Tragedien „Ridderløftet" lader Ingemann Gisela sige til sin Elskede[5]:

Vi skal aldrig mere sidde sammen
Og knytte Hjertestraa i Krands, som før,
Og spørge Himlen, om vort stille Haab
Engang opfyldes skal...

hvortil han svarer:

Kom, sæt dig i det Grønne!
Og lad os knytte Straa!
Kan til en Ring vi binde
De Straa i fremmed Haand,
Vi Glædens Krans skal finde
I Haabets grønne Baand.

Jyske Hyrdebørn bandt „Ønske-" eller „Lykkeringe" paa samme Maade, men brugte Sivstængler[6]. Iøvrigt synes Legen at have været kendt over hele Landet og navnlig blandt Piger, hvilket ogsaa gælder de fleste andre Orakellege.

I ældre Tid, da det blev betragtet som særlig fornemt jo højere Brudesengens Pude- og Dyneopredning var, tog Pigebørnene en fugtig Æblekærne, pressede den mellem Tommel- og Pengefinger og spurgte: „Hvor høj vil du have din Brudeseng?" „Saa høj som Vorherre vil unde mig den!" Kærnen smuttede bort mellem Fingrene og af dens højere eller

[1] St. St. Blicher i Gamle og nye Noveller 115, 4. Del af Fortæll. „Baglæns" (knyttes af *Hvitinstraa*, Agrostis), J. Kamp, Danske Folkeminder, Æventyr, Folkesagn, Gaader, Rim og Folketro (1877), 74 jnf. 311; Feilb. JO III, 1179. [2] J. Kamp, Dansk Folketro, udg. af Inger M. Boberg (= DF-m 51), 1943, 117. [3] Feilb. JO II, 477 (sml. Stikord 'Lykkering'!) og JOT 294 (m. Litt.henvisn.), Johs. Brøndum-Nielsen i Berl. Tid. 9. Febr. 1932. [4] DFS 1906/23: 282 (Sv. Frederiksen 1925 efter Frk. Joh. Nielsen, Raaglund, f. 1885). [5] Saml. Dram. Digte, 2. Udg. (1853), V, 33. [6] Hyrdeliv 121.

lavere Flugt sluttede de sig til Svaret[1]. Eller der blev spurgt: „Ævild, Pær, Plomm, — hvorfra ska mi Kjærrest komm?" — den smuttede Kærnes Retning angav da Bostedets Beliggenhed (Sønderjyll.[2]; ogsaa kendt i V. Sjæll.)[3] (V).

Ved at „trække Straa", „trække Fissenstraa", hvoraf det ene er kortere end de øvrige eller markeret af et Led („Knæstraa") afgør Børnene tit forskellige Tvivlsspørgsmaal[4] (VI).

De øvrige florale Orakellege er baseret paa en Optællen af en Plantes eller Blomsts Detailler, oftest i Forbindelse med en Remse, der i mange Tilfælde opviser Allitterationer.

For Vejbreds (Plantago, især P. lanceolata og P. major) Vedkommende er det fortrinsvis Bladene, som benyttes. En Bladstilk afrives, og de udragende Trævler (Karstrenge) tælles; deres Antal betegner Barnets resterende Leveaar (!) (N. V. Fyn), hvormange Kærester det vil faa inden den rette dukker op (Fyn, Sønderjyll.) eller hvormange Kærester den orakelsøgende (eller en Kammerat) i Øjeblikket har (smst.). Om disse „Kæresteblade" (Horns H.) har Johs. Boolsen en Ritornel[5]:

> Træk kun, hvis din Samvittighed er ren.
> Jeg trækker for mig selv; nu, spaa mig, Vejbred!
> — — Jeg vidste det — selvfølgelig kun een!

Dette Elskovsorakel komplicerer Børnene paa forskellig Maade. De udragende Trævler paa et overtrukket Blad af Stor Vejbred kan saaledes betegne det Antal Børn, Pigen engang vil faa[6] — og ved forsigtigt at trække disse Ribber op gennem Bladpladen afgøres nu, hvormange af dem der vil være levedygtige ved Fødselen, nemlig saa mange som Antallet af Trævler, der uden at briste kan trækkes helt ud til Bladets Spids; men det er sørgeligt mange, der omkommer som Aborter paa Halvvejen, fordi de smaa Fingre trækker for ivrigt og hurtigt eller Ribben er for spinkel, saa den brister[7]. Paa Fejø betegner de tilendeførte Bladribber Antal Kærester. — Eller to Børn holder i hver sin Ende af

[1] TangKr. Børnerim 653, sml. J. Kamp, Danske Folkeminder ... (1877), 69 f. [2] AxLa & Seeb. 49 jnf. Feilb. JO III, 1137. [3] J. Kamp, Danske Folkeminder ... (1877), 69 f. [4] Feilb. JO I, 298; III, 615, sml. III, 531 ('drage Stak'); Livet i Klokkergaarden (= DF-m 2; 1908—09), 193. — I den Thott'ske Saml. (4° 1525, 280) findes Citatet „Med Halm kand mand drage straae"; nævnes ogsaa af Moth (S 846) og af Wessel i „Anno 7603" (1785), 36; se iøvr. T. Vogel-Jørgensen, Bevingede Ord (1940), Sp. 575 ('trække det korteste Straa'). [5] Stille Verdner (1942), 27. [6] J. S. Møller, Moder og Barn i dansk Folkeoverlevering (= DF-m 48; 1940), 48, AxLa & Seeb. 41. [7] Mette Skibsted i Politikens Magasin 2. Nov. 1947.

en Bladstilk og trækker den over — den Part, som faar flest Trævler ved Brudstedet, faar et samtidig gjort Ønske opfyldt (Ø. Sjæll.). Paa Fyn angiver de desuden, hvor mange Aar der vil hengaa inden Ønsket opfyldes. (VII). Lollandske Børn afgnider med et hurtigt Tag et modent Aks af Stor Vejbred — de tilbageblevne Frø betegner da det Antal Kærester, som Spørgeren i Øjeblikket har.

Ogsaa Padderokke (Equisetum) bruges som Orakelplante, idet Stængelleddene afrives et for et fra Toppen og nedefter samtidig med at en Remse fremsiges: „Ja / nej / ja / nej osv." — sidste Led giver Svaret paa et tænkt Ønskes mulige Opfyldelse.

Rajgræs (Lolium perenne) er i Nordsjælland blevet kaldt „Lykkegræs", fordi man ved at afplukke dets Smaaaks og samtidig fremsige en Remse har anstillet et Kærestevarsel. For Pigernes Vedkommende er Remsen: „Klokker / Købmand / Skrædder / Sømand / fattig Mand / rig Mand / Stodder / Soldat", — Drengene siger: „Fattig Enke / rig Enke / fattig Pige / rig Pige / Syerske / Væverske / Tjenestepige / væn Mø". Det Led af Remsen, der falder paa sidst afplukkede Smaaaks, betegner Skæbnesvaret[1]. (VIII).

Ingen af de hidtil nævnte Planter er dog blevet saa flittig brugt i Orakelgivningens Tjeneste som den hvide Okseøje (Chrysanthemum leucanthemum, „Marguerit", „Præstekrave"), der forsaavidt kunde fortjene Prædikatet „den klassiske Orakelblomst", idet de allerfleste Børn i den nyere Tid har plukket dens „Kronblade" af et for et under Fremsigelse af en Remse; sidste Blad og Remseled angiver Svar paa et Tvivlsspørgsmaal af (hyppigst) erotisk eller social Art[2]. I mindre Udstrækning benyttes lignende Kurvblomster som Gaaseurt (Anthemis), Kamille (Matricaria) og Tusindfryd (Bellis), dog vistnok kun naar førstnævnte ikke er ved Haanden. En Del af de Spaadomsremser, der knytter sig hertil, har ogsaa været anvendt i Forbindelse med Tællen paa Knapper eller Fingre, Kortoplægning, Udvælgen før Leg o. a.[3]. Nogle faa Plantenavne hentyder til denne saa almindelige Praksis: „Spaablomst" (Ø. Jyll.)[4], „Spaarose" (S. Fyn)[5], „Ønskeblomst" (N. Jyll.), „Elskovsblomst" (Sønderjyll.)[5] og „A elsker dæj" (smst.).

[1] DFS 1906/23: 294 (meddelt af Emma Jensen, Kokkedal). [2] Se Note 1 S. 69. [3] TangKr. Børnerim 346 f., Feilb. JO I, 123; II, 210, J. Kamp, Danske Folkeminder ... (1877), 66 f., Lollandsk Landsbyliv i 19. Aarh. (1937), 148 f., Spectator VI (1949), Sp. 17 f. [4] Skattegr. V, 72, DFS 1906/23: 2224. [5] J.-T. 59, 292.*

De mange forskellige Remser kan opdeles i en Række Motivgrupper efter Tvivlsspørgsmaalets Art:

a) Ja / nej / ja / nej...; Skal / skal ikke / skal...; Jeg vil / jeg vil ikke... — vistnok den almindeligst benyttede Form, naar en Afgørelse skal træffes;

b) Faar jeg den, jeg holder af?: Sker / sker ikke... (V. Sjæll.)[1];

c) Navnene paa Drenge, som Pigen synes bedst om, fremsiges i samme Rækkefølge under Afplukningen[2];

d) Han (Hun, Jeg) elsker / han elsker ikke... (N. Jyll.)[3], Han elsker af Hjerte / med Smerte[1] / elsker meget / lille bitte / ikke det allermindste[4]... en lille bette Kons / slet ett (Sønderjyll.)[5]; Han elsker af Hjerte / med Smerte / overmaade / overdaade / et lille bete Kov / slæt it (Ø. Jyll.)[6], Han elsker / med Smerte / mit Hjerte / med Glæde (Fyn)[7], Han elsker / af Hjerte / med Smerte / overmaade / ganske hemmelig / en lille bitte / slet ikke[2], Han elsker / overmaade / Maade med / lidt nok / slet ikke (V. Loll.), Han elsker / af Hjerte / med Smerte / med Længsel / med Fryd / med Dyd (N. Jyll.)[3]; Æ har en Kjærest / han elsker mig / overmaade / overdaade / lille bitte Koen / slet et (Jyll. o. a. Landsdele)[7];

e) Pigens Fremtidsstilling: Frue / Frøken / Mutter / Madam / Bedekone (Sønderjyll.)[8], Frue / Frøken / Jomfru / Madam / Bondekone / Tiggerkælling (Jyll.)[9], Frue / Frøken / Madam / Kælling[9]; Giftes / lokkes (ɔ: faa uægte Børn) / gaa saadan (ɔ: forblive ugift)[10];

f) Ægtemandens sociale Stilling: Herremand / Bondemand / Stodder / Rakker... eller: Herremand / Æremand (ɔ: Rangs-, Embedsperson) / Ridder / Beskider (ɔ: Forfører) / Gaardmand / Husmand / Stodder (Jyll.)[11], Adelsmand / Bondemand / Doktor / Pastor // Konge / Kejser / Borgmester / Major // Skomager / Skrædder / Købmand / Sergent // Skraldemand / Natmand / Tyv / Spekulant (Kbhvn.)[12], Edelmann / Betelmann / Doktor / Pastor / Schuster / Schneider / Burgmei-

[1] J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 67 f. [2] TangKr. Børnerim 348 f. [3] Meddelt af Fru Kirstine Nielsen, Ejsing pr. Vinderup J. [4] H. C. Andersen, „Sommerfuglen" (1860). [5] AxLa & Seeb. 8 (under Gaaseurt). [6] DFS 1906/23: 2224, sml. Feilb. JO I, 530. [7] DFS 1906/23: 972; 2401 (m. Tusindfryd), jnf. TangKr. JF-m IV, 406, Feilb. JO I, 243. [8] Christine Hansen i Sønderjydsk Maanedsskrift IV (1927—28), 112. [9] Spectator VI (1949), Sp. 59 (medd. fra Randbøl S. som Leg o. 1890); smst. V (1948), Sp. 105. [10] TangKr. Børnerim 653. [11] TangKr. Børnerim 348 (Aarhusegnen), Feilb. JO I, 530 og JOT 196 (m. Litt.henvisn.). [12] Spectator VI (1949), Sp. 184 (o. 1890).

ster / Major (Kbhvn.[1], Sønderjyll.)[2], Ejemand / Bejemand / Bukkemand / Rytter / Soldat / Konig / Kejser / Advokat (Sønderjyll.)[3];

g) Hendes fremtidige Hjem: Slot / Gaard / Hus / Sted[4], Herregaard / Bondegaard / Lejestue / B(a)rakke (Jyll.)[5], Hus / Boelsted / Bondegaard / Herregaard[6], Slot / Herregaard / Bondegaard / Sted / Hus / Hytte / Hjem (Fyn)[7];

h) Befordringsmidlet til Bryllupskirken: Karet / Fjedervogn / Møgvogn / Stukore (ɔ: Skubkærre) (Jyll.)[8], Karet / Karos / Faeton / Fed'vugn / Mogvugn (Sønderjyll.)[9];

i) Forspandet til Kirken skal bestaa af: Et Par Hopper / et Par Stude / et Par Lopper / et Par Lus (Jyll.)[10].

j) og hun skal være klædt i: Sammet / Silk / Atlask / Kattun / Pålt (ɔ: Pjalter) (Sønderjyll.)[11];

k) Om et Kærlighedsforhold bestaar: Holder / holder ikke...; den Randkrone, som ved Afplukningen først gaar itu, angiver (regnet fra den først afplukkede) i Maaneder den Tid, vedkommende engang vil elske Orakelsøgeren — gaar ingen af Randkronerne i Stykker, vil Kærligheden vare (N. Fyn). De iturevne Randkroner kan desuden markere det Antal Børn, man engang vil faa (Fyn)[7]. (IX).

Undertiden sammenkædes Remserne til en hel Spørgeserie, f. Eks. dannet af Gruppen f, g, h og i, — intet er da mere beskæmmende for den lille Pige, end hvis Blomsteroraklet spaar hende, at hun skal giftes med en Skraldemand, bo i en Barak og køre til Bryllup i en Møgvogn forspændt et Par Lopper! I saa Fald kasseres Blomsternes Svar som Regel straks og nye udspørges, indtil hun er tilfreds. —

Et andet floralt Objekt, som Børnene meget ofte bruger som Orakelgiver, er Mælkebøttens (Taraxacum) fine sølvskinnende Kugle af Frøfnug. „Hvor var vi Børn lykkelige", fortæller Sofus Franck[12], „da Mælkebøtteguldet, de Guldterninger Guderne glemte i Græsset, var vor eneste Rigdom, og de graahvide, dunede Bolde, der skinnede som Sølvkugler i Aftenlyset, fyldte os med Forhaabninger om nyt Tøj, hvis vi kunde blæse Frugterne af i eet Pust". H. C. Andersen nævner samme Orakel i

[1] Se Note 2 S. 70. [2] DFS 1906/23: 3, 1702 (Ribe), Sønderjydsk Maanedsskr. IV (1927—28), 112. [3] Se Note 5 S. 73. [4] Se Note 2 S. 73. [5] Se Note 11 S. 73. [6] E. Rostrup i Danmarks Natur (1899), 272. [7] Skattegr. VI (1886), 67 (fra Flemløse). [8] Se Note 11 S. 73. [9] Se Note 8 S. 73. [10] Se Note 11 S. 73. [11] Se Note 8 S. 73. [12] Langs Grøftekant og Hegn I (1937), 77 f.

en yndefuld Skildring af Børnenes Leg („Der er Forskjel", 1851): „...de største Børn toge forsigtig den afblomstrede Urt, Stilken, der bar den fnugartede, sammensatte Frøkrone, denne løse, luftige Uldblomst, der er et heelt lille Konststykke, som af de fineste Fjer, Fnug eller Dun; de holdt den ved Munden for i eet Pust at afblæse den heelt; Den, der kunde det, fik nye Klæder før Aaret var omme, havde Bedstemoder sagt. Den foragtede Blomst var en heel Prophet ved denne Lejlighed". — Ogsaa Nutidsbørn spørger paa samme Maade, om de faar nyt Tøj (ny Kjole) inden længe — undertiden føjes en Termin til: til Maj, til Jul etc.[1]. Maaske er det af den Grund, at Fnuggene kaldes „Skræddere" eller „Skrædderfrø"[2].

Mælkebøtteoraklerne er de florale Børnelege, vi litterært kan følge længst tilbage, der oftest er brugt som digterisk Sujet og som endog er blevet foreviget paa Plakater og Frimærker. Allerede Simon Paulli nævner (1648)[3] et Par saadanne Orakler, som lader formode, at Datidens Børn var ret fremmelige, — han skriver, at Blomsterne „blifue til en trind Føn og Vld / huilcken letteligen kand afblæsis / oc derfore pleye Børnene / naar de indbyrdis læge med hin anden / eller deris jefnlige / at tage denne samme Vrt / oc blæse hinanden udi Ansictet eller Øynene med bemelte Føn / der med at forsøge / huo aff dennem skal blifue ældst / item huo sin Mødom hafuer; thi de som paa engang eller med it pust kand afpuste den gandske Føn reent aff / de holdis for at blifue ældre end de som to gange der til skal blæse: Ja de end oc fram for disse holdis for at hafue sin Mødom / oc anden saadan Børne-snack hafue de her om".

Underretning om de to her nævnte Orakler haves ikke fra Nutiden; derimod er det en gængs Opfattelse blandt vore Børn, at det bringer Lykke eller et Ønske gaar i Opfyldelse, hvis man kan fjerne alle Fnuggene med eet (eller tre) Pust, saaledes som ogsaa Claudius Rosenhoff omtaler det (1835) i et større Digt om „Fandens-Mælkebøtte"[4]:

[1] J. M. Thiele, Den danske Almues overtroiske Meninger (1860), 47; Jens Kamp, Danske Folkeminder (1877), 168 (V. Sjæll.); Reimer, Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde (1910—19), 380, UfF top. Saml. 2055 (Aarh. Amt), DFS 1906/23: 620 (Møn), 640 (Bornholm), m. fl. [2] Social-Demokraten 10. Maj 1950; eller har Navnene en ironisk Hentydning? sml. *Skrædder* (Brøndsel: F. Viborg, Forsøg til systematiske danske Navne af indenlandske Planter (1793), 162) og *Bejler* (Burre-Snerre: Flora Danica 1648, 167), der ligesom Mælkebøttefnug let hæfter ved Tøjet. [3] Flora Danica (1648), S. 203 Nr. 53, D. [4] Fortællinger og Digte (1835), 19 f.

Som Yngling jeg Dig og en Tanke skylder;
Din visne Krone tidt jeg blæste ud —
„Tre Gange kun!" — det er Oraklets Bud;
Thi ellers Skæbnen Ønsket ei opfylder.
Jeg ønsket har formeget — thi jeg blæste
Vel fire Gange, men Du holdt for fast;
Dog ikke feilt i Fremtidsbog jeg læste:
Mit Ønske alt i Blomstertiden brast.

Adskillige senere Digtere har brugt dette Sujet; her skal blot nævnes nogle faa karakteristiske Eksempler:

Naar Solen har drukket den sidste Dugg —
og ikke Du ryster paa Haanden,
men løfter den let og tyst mod Din Mund,
imedens Du drager Aanden
og samler Din Kraft i et eneste Pust
— et eneste, derom gælder det just,
saa intet Fnug bli'r tilbage —
og ønsker da, hvad helst Du attraar,
da opfyldes Ønsket, maaske i Aar,
maaske i de kommende Dage ...
(Peter Alsted)[1]

Store Tøse med solblegt Haar
ad Grøfterne Blomster sanker,
og Mælkebøtternes Frøfnug spaar
de vaagnende Kærestetanker ...
(Lauritz Larsen)[2]

— Og sig du mig, ung Ilse,
hvifor du gaar i Dugg
og plukker Mælkebøtter
og blæser deres Fnugg?

Jo, derfor vil jeg plukke
de Mælkebøtter smaa
og blæse deres Skrædderfrø
og jeg en Mand kan faa!

Og kan jeg i et enkelt Pust
hvert Fnugg faa bort fra Stilken,
saa faar jeg mig en Mand i Aar —
— jeg siger ikke hvilken!
(Thorkil Barfod)[3]

[1] Heden og Haven (1932), 60 f. [2] Billeder fra Barndommens By (Stege 1943), 55. [3] Det evige Foraar (1917), 39 f.

I Jylland siger Børnene, at flyver alle Fnug bort efter eet Pust, er Barnekæresten tro[1] eller man bliver forlovet (!) inden Aarets Udgang[2]; det kan ogsaa varsle, at man snart kommer til Marked eller anden Lystighed[3]. Det Antal Gange, der maa pustes før alle Fnug er væk, betegner desuden Antal Aar før ens Forlovelse[2], og jyske Hyrdedrenge paastod, at lykkedes det at blæse hele Fnugkuglen af paa eengang, vilde Køerne ikke bisse inden Aften — og vice versa[4].

De tilbageblevne Fnug efter et (eller tre) Pust — paa Fyn efter at Frugtstanden rystes een Gang[5] — betegner almindeligvis det Antal Kærester, Spørgeren selv eller en Kammerat har (faar)[6], hvormange Aar der er til Brylluppet (S. Fyn) eller hvormange Børn man kan vente at faa engang[2] — blandt Hyrdebørn desuden ogsaa Klokkeslettet (!)[7] eller Leveaar, idet der sættes et Nul efter den evt. Fnugrest (V. Jyll.).

Men Barnet kan ogsaa blæse midt ned i Dunboblen — Kæresten vil da til sin Tid komme fra den Side, hvor de tiloversblevne Fnug er samlet eller hvor de afblæste flyver hen (Jyll.)[8] [9]. Her som iøvrigt kan Barnet dog nok efter Evne række Oraklet en hjælpende Haand, saa Svaret falder som forud ønsket. — Eller Fnuggene blæses (slaas) mod et andet Barns Tøj; saa mange Frø der hæfter ved, saa mange Kærester har vedkommende (N. Sjæll.[10], Fyn)[11]. (X).

De ovennævnte Orakler foretages ogsaa, omend kun lejlighedsvis, med Fnugbolde af Gedeskæg (Tragopogon pratensis); begge Planters dunede Frø kalder Drenge ofte „Faldskærme" og morer sig med at blæse dem af og se dem sværve bort over Marker og Tage. —

Blomster-Oraklerne (mantiske Remser knyttet til Optællen af en Plantes eller Plantedels Detailler) er som nævnt den florale Legtype, vi litterært kan følge længst tilbage i Tiden. Den tyske Minnesanger Walther von der Vogelweide (ca. 1170—1230) fortæller i én Indlednings-

[1] Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 202; UfF top. Saml. 2055. [2] Skattegr. V (1886), 172 (fra Fredericia). [3] Skattegr. II (95), TangKr. Danske Sagn (1891—94), IV, 607, DFS 1906/23: 1171. [4] Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 202, Skattegr. V, 72. [5] DFS 1906/23: 1035 (Svendborgegnen). [6] Johs. Tholle i Loll. Falst.s hist. Samfunds Aarbog XXIV (1936), 139, AxLa, Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter (1932), 84. [7] J. Kamp, Danske Folkeminder (1877), 168, Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 202, DFS 1906/23: 2398 (Koldingegnen). [8] Se Note 3 S. 73. [9] TangKr. Danske Sagn (1891—94), IV, 607, Anton Andersen, l. c. 202, Skattegr. II, 95. [10] H. C. Terslin i Nordsjæll. Venstreblad 19. Dec. 1934. Et lignende Kærestevarsel har Ungdommen i Høsttiden anstillet med fasthæftende Havrekærner: Kamp, Danske Folkeminder (1877), 73. [11] Se Note 7 S. 67.

strofe, hvordan han er blevet spaaet om Elskov ved at „tælle" paa et Græsstraas Led[1].

Mich hât ein halm gemachet frô
er giht, ich sül genâde vinden.
ich maz daz selbe kleine strô,
als ich hie vor gesach von kinden.
nû hoeret unde merket ob siz denne tuo.
'si tuot, si entuot, si tuot, si entuot, si tuot.'
swie dicke ichz tete, sô was ie daz ende guot.
daz troestet mich: dâ hoeret ouch geloube zuo.

Botanomantiken adskiller sig paa et væsentligt Punkt fra de fleste andre Spaadomskunster og Varsler, som Menneskene gennem skiftende Tider har forbundet med f. Eks. visse Dyrs eller Himmellegemers Opførsel. Medens disse sidste Praktika er baseret paa en Besjæling af Objekterne, er Grundlaget for de florale Orakler mere Ritus end Tro. For Børnenes Vedkommende gælder vel ogsaa, at Orakelsøgningen nok saa meget er inspireret af den gensidige Drillelyst eller blot er Udslag af Spøg og Skæmt. Alligevel maa man ikke uden videre heraf slutte, at Barnets Sjæl ikke er med i Legen; naar det raadvilde Barn saavel som den forelskede Ungmø spørger Blomsteroraklet til Raads i Enrum, er der egentlig ikke mere Tale om Leg, men snarere om en „rituel" Handling. Ganske vist kasseres Orakelsvaret tit omgaaende, hvis det ikke svarer til Forventningerne, og en ny Blomst udspørges, indtil et tilfredsstillende Resultat er opnaaet — men som allerede Walther v. d. Vogelweide for 750 Aar siden paapegede: *dâ hoeret ouch geloube zuo.*

At Børn og Ungdom i mange Hundrede Aar har anstillet Orakler med Okseøje og Mælkebøtte, fremgaar alene af den Omstændighed, at analoge Former er kendt over hele den vestlige Verden (se IX, X). At de alligevel kun nævnes faa Gange i Tiden indtil den romantiske Digtnings Gennembrud — Luther bruger i en af sine „Tischreden" 1531 (2, 3 Nr. 1233, Weimarer-Ausg.) Sammenligningen „nos sumus pappi die die kinder hinweck plasen", herhjemme nævnes Legen først af Simon Paulli 1648 (se S. 75) — skyldes det vel blot, at andre Forfattere ikke har fundet den allerede da saa velkendte Børneleg interessant nok, — et Forhold, som jo ogsaa kendes fra Nutids-Folklore. Det er Goethe, der indfører den hvide Okseøje som Poesiens Orakelblomst, idet han i en yndefuld Scene af „Faust" (1808) lader Gretchen spørge en Mar-

[1] Die Gedichte Walthers von der Vogelweide 2. Ausg. v. Karl Lachmann, Berlin 1843, 66.

guerite (el. Tusindfryd?) til Raads i et Hjerteanliggende[1]. Aabenbart er det dette Skuespil, som har gjort Orakellegen kendt og populær ogsaa udenfor Børnenes Kreds; den her nævnte tyske Version „Er liebt mich, er liebt mich nicht" er blevet oversat til alle europæiske Sprog og siden i de enkelte Lande blevet befordret af de romantiske Digteres Udvikling af Sujet'et; i hvert Fald træffer vi praktisk talt enslydende Remser i hele Europa (sml. S. 66). Forøvrigt kan der ogsaa for Tryllremsernes Vedkommende paavises umiskendelige Lighedstræk, der ligeledes maa skyldes Motivvandringer ad litterær Vej[2].

De florale Orakler har utvivlsomt oplevet en Renæssance under den katolske Kirkes Auspicier; i Mellem- og Sydeuropa er det saaledes hovedsagelig metafysiske Problemer, Børnene søger at klare med Okseøjes og Mælkebøttes Hjælp. Her i Norden har de sociale og socialt betonede erotiske Spørgsmaal aabenbart været mere aktuelle. Endelig maa man vel antage, at Orakelblomsterne blev konsulteret langt oftere for nogle Generationer siden, da Ægteskabsannoncerne endnu ikke var opfundet og kun faa Kvinder var selverhvervende. For Pigerne var Spørgsmaalene „gift-ikke gift?" og „med hvem bliver jeg gift?" saa store og brændende, at Interessen samlede sig derom allerede i Barneaarene. Den bibelske Opfordring „vorder frugtbare og mangfoldige" tog man dengang langt mere alvorligt, Folketroen dømte Pebermøer og Ungkarle til alskens Pinsler efter Døden — og hvad der nok vejede tungest: den ugifte Pige fristede i de fleste Tilfælde ublide Kaar; enten var hun henvist til Tyendets lidet misundelsesværdige Lod eller hun maatte Resten af sit Liv spise Naadsensbrød hos en Slægtning.

LITTERATURHENVISNINGER TIL OMTALE AF ANALOGE LEGE I UDLANDET

Til Brug for komparative Undersøgelser anføres nogle Henvisninger til Litteratur, der nævner analoge Lege (eller Plantenavne) i Udlandet, særlig Europa; der er dog ikke Tale om nogen komplet Liste, men nogle af de større og lettere tilgængelige Værker er gennemgaaet. For værdifulde Oplysninger om analoge Lege bringer jeg d'Herrer fil. dr. *Åke Campbell* og fil. dr. *Herbert Gustavson*, begge Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala, samt Prof. Dr. *Heinrich Marzell* i Gunzenhausen (Bayern) min bedste Tak.

De enkelte Landes Navn er forkortet: *B.* Belgien, *E.* England, *Fi.* Finland, *Fr.* Frankrig, *H.* Holland, *I.* Italien, *N.* Norge, *Sv.* Sverige,

[1] Faust Vers 3179 ff. [2] Se C. W. v. Sydow, Om traditionsspridning; i: Scandia 1932, 5 > Selected Papers of Folklore (1948), 13, 29.

Swz. Schweiz, *T.* Tyskland (gl. Grænser), *U.* Ungarn, Ø. Østrig. De øvrige Forkortelser er opløst S. 82 f.

I. Sammenlign T.: ZVfVkde XI, 57 (Klinteblomst drejes i Bægeret > *Uhreblume* o. lg. Navne) jnf. Marzell, Wtb. I, Sp. 157 f., II, Sp. 107 f. (Bakke-Nellike), Niessen II, 137 f.; et imperativt Navn til Valmue *Dreh dich Waw(e)l* [Kælenavn for Barbara] skyldes, at Børn drejer Blomsten mellem Fingrene (Bayer. Wtb. I, 559); Ø.: Baumgarten, Aus der volksmässigen Überlieferung der Heimat (Linz 1862—69), 149 (Okseøje-Kurv drejes + Remse og Elskovsvarsel); E.: Browning I, 183, Denham Tracts, A Collection of Folklore (1892—95), II, 376. Se ogsaa N.: Maal og minne 1947, 43, 46 f. (Remse til spaltet og spiraloprullende Mælkebøttestængel); Ø. Afrika: Baessler-Archiv I, 184 (Blomsteraks rulles ml. Fingre + Remse).

II. Sv. Fi.: Wessman 19 f., J. Nordlander, Svenska barnvisor o. barnrim (1886), 204; N.: Maal og minne 1918, 75 ff., 1920, 125 f.; T.: ZVfVkde IV, 74 ff. (m. Litt.henvisn.), VI, 99 ff., 295 f.; VII, 62 ff.; XI, 60 ff., Marzell 1922, 50 f., sm. Forf. 1925, 91 ff. og i Mitteilungen d. Deutschen Dendrologischen Gesellschaft 1936, 177 f.; Ø.: ZVfVkde XI, 60 ff., Hörmann, Tiroler Volksleben (1909), 80; Swz.: Züricher 35 (m. Litt.-henvisn.), Schw. Arch. IX, 59 f.; XIII, 180; B.: Cock & Teirl. VII (1907), 270 f. (Litt.henv.); H.: Heukels, Woordenboek 221, Note 1; Fr.: Trad. pop. II, 437; XIII, 206, 394; XVII, 615, Roll., Fl. pop. VII, 191 (Rim i Forb. m. Mælkebøttefløjter), E. Rolland, Rimes et jeux de l'enfance (1883), 348 ff., Beauquier 110 f.; E.: Journ. Amer. Folkl. VIII, 82 (Huddersfield); U.: Gréb 4.

III. Sv.: Gustavson (Gotl., *har du ätit mycket smör?*); Festskrift til Feilberg (1911), 716 (m. Mælkebøttekurv); N.: *likar du smør?* (meddelt af Fru Gaardbruker Grønsberg, Voss); T.: ZVfVkde XI, 52 (ogsaa m. Engblomme: „har du Smør eller Fedt? Hvormange Pund Smør har du spist?") jnf. Niessen II, 137, Marzell 1925, 82 f.; Swz.: Züricher 37; E.: Gutch, East Riding of Yorkshire (1912), 30; USA: Bergen 1895 og Newell 108 (*do you like butter?*); sml. Fr.: Roll., Fl. pop. VII, 195: tre Pust paa Mælkebøttefnug + Remsen *bals ton beurre! ton beurre n'est pas bon! ton beurre est bon!* (Cubry).

IV. Sv.: Eneström, Finvedbornas Seder och Lif (1910), 90, J. Kamp, Dansk Folketro (1943), 117 (Skaane); T.: Hwtb. III, Sp. 1120 (forskell. Elskovsvarsler, Citat fra 1575; Litteraturhenvisn.), Urquell² I, 269; Swz.: Züricher 36, Schw. Arch. VII, 133; B.: Cock & Teirl. IV, 135 f. jnf. Wallonia I, 73, III, 99 og Teirl., Flora magica (1930), 261 f. (m. Cyperusstraa); H.: Cock & Teirl. IV, 136 < Woordenschat 372; I.: de Gubernatis, Myth. des Plantes I (1878), 203; Portugal: La Tradition XVI, 15; Kina (Kanton): Culin, Korean Games (1895), 52 (lign. Fremgangsmaade, naar Legpartnere skal udtrækkes).

V. Dette Kærestevarsel nævnes allerede af Horats (65—8 f. Kr.), se Sermonendichtungen (Leipz. 1855) II, 3, 272. — Sv.: Gustavson (ogsaa m. Agurkkærner); T.: Strackerjan, Abergl. u. Sagen aus d. Herzogtum Oldenburg, 2. Aufl. (1909) I, 104; B.: Cock & Teirl. VII, 177; IV, 132 f. < Wallonia IV, 50 f.; Fr.: Trad. pop. V, 89; VII, 98 (Kirsebærsten); E.: Dyer, Folklore of Plants (1889), 93; Folklore Journal V, 215; I.: Pitrè, Arch. I, 237; USA: Bergen, Current Superstitions (1895), 38 ff.,

endv. Journ. Amer. Folkl. II, 71 og Newell 109 (Antal Kærner i overskaaret Æble = Kærester).

VI. Sv.: Gustavson (alm.); B.: Cock & Teirl. IV, 137 (m. Litteraturhenvisn.; i B., Swz. og I. afgøres mest metafys. Spørgsmaal); USA: Newell² 106. — En Passage i Froissart's „Erbelette" (se Mme. Celnart, Manuel Complet des Jeux de Soc., 2. ed. Paris 1830, 105) hentyder maaske til en Lodtrækning med Straa.

VII. T.: Marzell 1922, 53 og sm. i Hwtb. IX, Sp. 226 (Kærestevarsel, Antal Løgne, Synder; m. Litt.henvisn.), Bartsch, Sagen, Märchen u. Gebräuche aus Mecklenburg II (1880), 197 (Lykkevarsel), Schlesw. Wtb. I, 53 (Børneantal, korte Trevler = Pige- og lange do. = Drengebørn); Ø.: ZVfVkde XI, 62 (Løgne), Tiroler Heimatblätter III (1925), 11 (Synder); Swz.: Schw. Archiv X, 36 (Kærester, Leveaar, Løgne, Aar før Brylup) sml. Züricher 36; E.: Folk-Lore XXI, 91, jnf. Wright, English Dialect Dictionary I, 68 fn. (Kærester); I.: Pedrotti & Bertoldi, Nomi dialettali delle piante (1930), 288 (Synder); U.: Gréb 11 (Kærester, Smørforraad), Krauss Sp. 416, 419 (Løgne). — I Norge praktiseres et andet Elskovsvarsel med Vejbred: uudsprungne Blomsteraks lægges Jonsok-Aften under Hovedpuden; findes udsprungne Støvdragere om Morgenen, angiver de Svar paa forskellige erotisk betonede Spørgsmaal. Skikken er ældgammel i N. og er sandsynligvis ført med norske Kolonister til Færøerne og Shetland (se Ove Arbo Høeg i Kgl. Norske Videnskabernes Selskabs Forhandl. XIII Nr. 39, 157 ff.). I E. praktiseres et ganske tilsvarende Blomsterorakel imidlertid ogsaa med andre Planter (Knopurt, Kodriver, Perikon, Tidsel o. a.) iflg. R. Folkard, Plant Lore, Legends and Lyrics, 2. ed. (1892), 381, 506, 537, 563.

VIII. T.: Perger, Deutsche Pflanzensagen (1864), 64 og Niessen II, 246 (Hjertegræs); B.: Cock & Teirl. IV, 130, 133 („Græs"), Is. Teirl., Flora magica (1930), 277 (Star, Rapgræs); Fr.: Monseur, Bulletin de Folklore II (1892), 214 („Græs", Robiniablad); E.: Leather, Folklore of Herefordshire (1912), 63 (Hejregræs), Gutch, East Riding of Yorkshire (1912), 32 (Baandgræs).

IX. Botanomantiske Remser i Forbindelse med Hvid Okseøje, Tusindfryd o. lign. Kurvblomster er noteret fra hele Europa. Typen d forekommer i praktisk taget samme Ordlyd i alle europæiske Sprog; ogsaa Type f er almindelig — derimod bruger danske Børn ikke Remser til Afgørelse af metafysiske Problemer saadan som Tilfældet er i Udlandet. Foruden de i Danmark gængse Typer benytter andre Landes Børn ogsaa hyppigt disse Blomster til at afgøre f. Eks., hvad der venter hjemme (Skænd, Suppe o. a.), Antal Tilbedere, Børn engang, Leveaar, hvordan Vejret vil blive, Udvælgen før Leg m. m.

Sv.: Nordlander, Svenska barnvisor och barnrim (1886), 209, Runa V, 74, Folkminnen og folktankar IX (1922), 55, J.-T. 58 jnf. Aug. Lyttkens, Svenska växtnamn (1904—15), 1612 ff. (*lifvådäa* (1843) = 'leve-dø'?); sv. Fi.: Lyttkens l. c. 7, Spectator V (1948), Sp. 79; N.: I. Reichborn-Kjennerud, Vår gamle trolldomsmedisin III (1933), 31, Schübeler, Viridarium norvegicum (1885—89) II, 25; Fi.: P. Suhonen, Suomalaiset kasvinnimet (1936), 104 f., 220 ('Leve-dø-Blomst', 'Lodblomst', 'Ja-og-Nej'); T.: ZVfVkde VIII, 414; X, 41; XI, 63 f., Marzell 1922, 39, 52 og sm. Forf. 1925, 88 f., Wtb. I, Sp. 965—68 (righoldig!), Hwtb. IX, Sp. 817 f.

(m. Litt.henvisn.); Ø.: ZVfVkde XI, 58, 63 f., H. Zoder, Kinderlied u. Kinderspiel aus Wien u. Niederösterreich (1924), 94; Swz.: Wartmann, Beiträge z. St. Gallischen Volksbotanik (1861), 11, Züricher 36, Schw. Archiv VI, 152 jnf. VII, 136; B.: Cock & Teirl. IV, 131 ff., VII, 197 (desuden lign. Tælleremser paa Knapper, Vifteribber, Perlekrans o. a.; Litt.henvisn.); Fr.: Trad. pop. X, 129; XII, 552; XIII, 208; XV, 586; XIX, 348, Roll., Fl. pop. VII, 52 f., 151; E.: Folklore in Engl. and America (1899), 35, Folkl. Record IV, 124 (Irl.), Standard Dictionary of Folklore I (1950), 275; I.: de Gubernatis Myth. des Plantes I (1878), 204, 266, Pitrè, Arch. II, 421; V, 168, O. Penzig, Flora popolare italiana (1924) I, 268; Rumænien: S. Frigges, A Sopronikemet gyermekdal (1913), Nr. 237; U. (ty. Sprogøer Zips og Siebenbürgen): Gréb 10 f., Krauss Sp. 92; Balkan: Abott, Macedonian Folklore (1903), 46; Spanien: F. R. Marin, Cantos pop. Españoles I (1882), 123; Tyrkiet: Lucy M. J. Garnett, The Women of Turkey & their Folklore (1890) I, 149 (m. Rosenkronblade, sml. Poul Engelsen, De vanskelige Aar (1927), 89); USA: F. D. Bergen, Current Superstitions (1896), 42 f., 44 f. og sm. 1895; Newell 105 f., Journ. Amer. Folkl. II, 71; XV, 113. — Indien: North Indian Notes & Queries III (1893), 107 (tælle paa Spær i Hus: Indra, Ram, Jam osv.); Ø. Afrika: Globus 1909, 288 (Indsnit i Bananblad berøres + Remse).

X. Sv.: Gustavson; N.: Maal og minne 1947, 30 f., 37; T.: F. M Böhme, Deutsch. Kinderlied u. Kinderspiel (1897), 427, ZVfVkde XI, 55 (Havrekærner), 58; Marzell 1922, 52 f. og sm. Forf. 1925, 86, Hwtb. V, Sp. 1438 f. (m. Litt.henvisn.), Niessen II, 137, Bayerland XVII (1906), 602; Swz.: Wartmann, Beiträge z. St. Gallischen Volksbotanik, 2. Aufl. (1874), 22; B.: Cock & Teirl. IV, 134, 136, 140; B. & H.: Pauwels, Enkele bloemnamen in de Zuidnederlandsche dialecten (1933), 148 f. (Navne); Fr.: Trad. pop. XIII, 208; XVII, 595; XIX, 155; XX, 18, 196; XXIV, 426; XV, 592; Roll., Fl. pop. VII, 189 ff.; E.: R. Folkard, Plant Lore, Legends & Lyrics (1892), 309, Gutch, Examples of printed folklore ... of Yorkshire (1901), 61 jnf. Browning I, 100 (*blow-ball, clocks, fortune-teller*); I.: Penzig, Flora popolare italiana (1924) I, 397 (Navne); USA: Fanny D. Bergen, Current Superstitions (1896), 49 og sm. Forf., Animal and Plant Lore (1899), 103; Newell 108.

LITTERATUR-FORKORTELSER

AxLa & Seeb. = Axel Lange og Chr. Seeberg, Nogle Sønderjydske Planter, deres Navne og Stilling i Folkloren (Tønder 1927).

Baessler-Archiv = Baessler-Archiv. Beiträge zur Völkerkunde. I (Leipz. u. Berlin 1911).

Beauquier = Ch. Beauquier, Faune et flore populaire de la Franche-Comté, Tome II: Flore (Paris 1910).

Bergen 1895 = Fanny D. Bergen, Nature's Playthings; i: Boston Evening Transcript, April 6, 1895.

Browning I—II = Gareth H. Browning, The Book of Wild-Flowers and the Story of Their Names. I. & II. Series (London & Edinb. 1936).

Cock & Teirl. = A. de Cock og Is. Teirlinck, Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland. IV. Deel (Gent 1904).

DF-m = Danmarks Folkeminder Nr. 1 ff. (Kbhvn. 1908 ff.).
DFS = Dansk Folkemindesamling (Kapselnr. + top. Distr.).
Feilb. JO; JOT = H. F. Feilberg, Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål I—V (Kbhvn. 1886—1911); Tillægsbind (Kbhvn. 1910—14).
Gréb = Julius Gréb, Zipser Volkspflanzen, ihre Namen und Rolle in unserem Volksleben (Käsmark 1943) [ty. Sprogø, tidl. i Ungarn, nu Tjekkoslovakiet].
Heuk., Woordenboek = H. Heukels, Woordenboek der nederlandsche volksnamen van planten (Amsterdam 1907).
Hwtb. = Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens I—X (Berlin & Leipz. 1927—42).
Hyrdeliv = H. P. Hansen, Hyrdeliv paa Heden [Midt- og Vestjylland] (= DF-m Nr. 49; Kbhvn 1941).
Journ. Amer. Folkl. = The Journal of American Folklore (Boston & New York 1888 ff.).
J.-T. = H. Jenssen-Tusch, Nordiske Plantenavne (Kbhvn. 1867; Tillæg 1870).
Krauss = Friedrich Krauss, Nösnerländische Pflanzennamen. Ein Beitrag zum Wortschatz der siebenbürger Sachsen (Beszterce-Bistritz 1943) [ty. Sprogø, tidl. i Ungarn, nu rumænsk Transsylvania].
Marzell 1922 = Heinrich Marzell, Die heimische Pflanzenwelt im Volksbrauch und Volksglauben (Leipz. 1922).
Marzell 1925 = Bayerische Volksbotanik. Volkstümliche Anschauungen über Pflanzen im rechtsrheinischen Bayern (Nürnberg 1925).
Marzell, Wtb. = Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen I ff. (Leipzig 1943 ff.).
Newell = William W. Newell, Games and Songs of American Children. 2. ed. (N. Y. 1903).
Niessen I—II = J. Niessen, Rheinische Volksbotanik. Die Pflanzen in Sprache, Glaube und Brauch des rheinischen Volkes. I, II (Berlin & Bonn 1936, 1937).
Pitrè, Arch. = Archivio per lo studio delle tradizioni popolari, rivista trimestrale dirette da G. Pitrè e Salomone Marino. I ff. (Palermo 1882 ff.).
Roll., Fl. pop. = Eugène Rolland, Flore populaire ou histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore. I—XI (Paris 1896—1914).
Schw. Archiv = Schweizerisches Archiv für Volkskunde. I ff. (Zürich 1897 ff.).
Skattegr. = Skattegraveren. I—XII (+ Efterslæt) (Kolding 1884—90).
Spectator = Spectator. Tidsskrift for populærvidenskabelig Forskning. I ff. (Kbh. 1943 ff.).
TangKr. Børnerim = E. Tang Kristensen, Danske Børnerim, Remser og Lege, udelukkende efter Folkemunde (Aarhus 1896).
TangKr. JA; JAT = Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv ..., I—VI (Kolding 1891—94); Tillægsbind I—VI (Aarhus 1900—05).
TangKr. JF-m = Jyske Folkeminder I—XIII (1871—97).
Trad. pop. = Revue des traditions populaires. I—XXVI (Paris 1886 ff.).
UfF = Udvalg for Folkemaal's haandskrevne Samlinger; m. top. Sognenr.
Wessman = V. E. V. Wessman i Studier och uppsatser tillägn. Otto Andersson på hans femtioårsdag ..., Budkavlen VIII (Åbo 1929).
ZVfVkde = Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, I ff. (Wien, Berlin 1891 ff.); her især Bd. XI (1901).
Züricher = Gertrud Züricher, Bernische Spiele mit Blumen und sonstigen Pflanzenteilen; i: Festgabe für Samuel Singer ... (Tübingen 1930), S. 29—39.